

Nr 207.

Av herr **Lindblom m. fl.**, om förhöjt pensionsunderlag för vissa egnahemsdirektörer.

I Kungl. Maj:ts proposition till 1939 års riksdag angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m. anför departementschefen följande: »Jag ansluter mig till utredningens förslag, att hos varje egnahemsnämnd bör finnas anställd en egnahemsdirektör med huvudsakligen de uppgifter, som angivits av utredningen. Befattningen torde böra uppföras å ordinarie stat. I likhet med utredningen anser jag karaktären av de med befattningen förenade uppgifterna betinga befattningens placering i lönegrad A 24.» Detta uttalande godkändes av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 83 vid samma riksdag och antogs av denna.

Vid nästföljande års riksdag avlämnades en kungl. proposition nr 130 angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41. Då hade departementschefen ändrat mening beträffande egnahemsdirektörernas lönegradsplacering och anför: »På grund av de särskilda kvalifikationer, som böra fordras hos innehavaren av här avsedda befattning, anser jag löneställningen böra bestämmas förhållandevis högt. Likväl synes mig ifrågavarande befattningar med hänsyn till pågående utredning rörande hushållningssällskapens organisation åtminstone icke för närvarande böra placeras i högre lönegrad än A 23. Befattningarna torde böra benämnas egnahemsdirektör.»

Denna ändring av den året förut antagna lönegradsplaceringen ansågs icke korrekt, särskilt emedan befattningarna redan sökts — till största delen av förtjänta jordbrukskonsulenter hos hushållningssällskapen — i den tron att lönegraden skulle bli den utlovade A 24, och reservationer gjordes därför i jordbruksutskottet för denna lönegrads tillämpning. Vid behandlingen av denna fråga i riksdagen stannade kamrarna i olika beslut på denna punkt, men vid den gemensamma voteringen segrade Kungl. Maj:ts förslag, och egnahemsdirektörernas lönegrad blev A 23 (enligt den äldre beteckningen, vilken sedermera höjts med 3 enheter). Någon ändring häri var sedan under krigsåren eller under pris- och lönestoppsåren icke att tänka på.

Vid 1947 års riksdag beslöts i samband med propositionen om nya riktlinjer för den svenska jordbrukspolitikerna att egnahemsorganisationen skulle upphöra och dess verksamhet övertagas av de nyinrättade lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna samt av riksbanken. En kommitté till-

sattes för att närmare utreda de organisatoriska frågor, som i samband härmed uppkommo.

1948 års riksdag fattade beslut om lönegradsplaceringar m. m. rörande de nya organisationer, som skulle träda i verksamhet redan den 1 juli samma år. I den kungl. propositionen härom anför departementschefen bland annat följande: »Vad angår de ordinarie befattningshavarna inom egnahemsorganisationen uppkommer till en början frågan om särskilda övergångsordningar beträffande egnahemsdirektörerna. Såsom kommittén framhållit, torde icke samtliga nuvarande ordinarie egnahemsdirektörer kunna påräkna befördran till lantbruksdirektörer. Då jag icke anslutit mig till kommitténs förslag om inrättande av förste lantbrukskonsulentbefattningar, kan jag ej heller räkna med den av kommittén anvisade möjligheten att egnahemsdirektör, som ej utnämndes till lantbruksdirektör, skulle erhålla befattning som förste lantbrukskonsulent. Däremot torde det kunna antagas, att någon eller några av egnahemsdirektörerna — liksom även andra befattningshavare inom egnahemsorganisationen — kunna placeras inom den bostadspolitiska organisationen. — — — I likhet med kommittén finner jag det principiellt betänkligt, att en befattningshavare i samband med en omorganisation skulle placeras på övergångsstat i högre lönegrad än den han förut tillhört. I detta fall föreligger emellertid det speciella förhållandet, att redan vid tiden för tillsättandet av dessa tjänster förelåg ett principuttalande om deras placering i dåvarande lönegraden A 24, d. v. s. i en högre lönegrad än den som sedan kommit att bestämmas såsom ett provisorium i avbidan på lösningen av vissa andra gruppers lönefrågor. Med hänsyn härtill anser jag det skäligt, att de egnahemsdirektörer, som ej i samband med organisationen utnämnas till lantbruksdirektörer eller erhålla tjänst i högre lönegrad inom den bostadspolitiska organisationen, skola överföras å övergångsstat såsom egnahemsdirektörer i lönegrad Ca 27 (= tidigare A 24) och med skyldighet att tjänstgöra inom bostads- eller rationaliseringsorganisationen.»

I en reservation av en ledamot i den ovan nämnda organisationskommittén, vilken vunnit anslutning i åtskilliga yttranden, hade förordats att egnahemsdirektör, som ej finge anställning som lantbruksdirektör eller erhöle chefsbefattning i de planerade lokalorganen för bostadsförsörjningen, skulle tjänstgöra som egnahemsdirektör på övergångsstat i lönegrad Ca 29 samt medgivas rätt att för löneklassuppflyttning få tillgodoräkna sig hela sin tjänstgöring som egnahemsdirektör. Sådan egnahemsdirektör borde vidare i pensionshänseende hänföras till samma lönegrad som lantbruksdirektör.

Motioner om bättre löneställning och även om egnahemsdirektörernas överförande på indragningsstat förelågo redan vid 1948 års riksdag. Härpå svarar jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 27 vid samma riksdag följande:

»Även med beaktande av det värdefulla arbete, som de nuvarande egnahemsdirektörerna utfört, finner sig utskottet däremot av principiella skäl icke kunna tillstyrka en längre gående löneförbättring. Utskottet kan ej heller biträda det i nämnda motioner framställda yrkandet, att ifrågasvarande egnahemsdirektörer skulle beredas möjlighet att övergå på indragningsstat. Utskottet förutsätter emellertid att vid bestämmandet av de blivande arbetsuppgifterna för dessa befattningshavare största möjliga hänsyn kommer att tagas till deras egna önskemål.»

Både jordbruksutskottet och riksdagen ändrade emellertid mening sedan det visat sig att de överblivna egnahemsdirektörerna — hälften av dessa hade utnämnts till lantbruksdirektörer — icke kunnat få annan likvärdig eller bättre anställning vare sig i den nya bostadspolitiska organisationen eller annorstädes. Särskild uppmärksamhet tilldrog sig den omständigheten att socialdepartementet visade sig totalt ointresserat av att följa de uttalanden som vid olika tillfällen gjorts av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet därom, att utsikter borde förefinnas för egnahemsdirektörerna att erhålla befattningar som länsbostadsdirektörer i de nyinrättade bostadspolitiska organen. Egnahemsdirektörerna hade hela sin verksamhetstid under socialdepartementets ledning handhaft bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden samt drivit en mycket omfattande statlig långivning till byggandet av bostadsegnahem. Deras kompetens på detta område var därför obestridlig. Frågan kom upp till behandling i konstitutionsutskottet och föranledde där en reservationsanmärkning mot vederbörande statsråd, som ansågs i dessa utnämningssärenden hava åsidosatt grundlagens föreskrift om förtjänst och skicklighet såsom enda grund vid befordringar.

Vid 1950 års riksdag motionerades ånyo om egnahemsdirektörernas överförande på indragningsstat. Jordbruksutskottet skriver härom i sitt utlåtande nr 1 punkt 6 följande: »I motionerna I: 255 och II: 325 yrkas emellertid, att sju av de sålunda återstående egnahemsdirektörerna, nämligen David Linnart Andersson, född 1887, Harald Gustafsson, född 1890, Bror Adam Nilsson, född den 1 maj 1888, Lars Helmer Olla, född 1895, Ivar Petrus Risberg, född 1896, Eric Gustaf Adolf Wizén, född 1892, och David Engelbrekt Pålman, född den 17 maj 1888, skola den 1 juli 1950 överföras å indragningsstat samt att för sådant ändamål skall beviljas ett anslag av 103 000 kronor för nästa budgetår. Såsom skäl för yrkandena anföres i motionerna, bland annat, att egnahemsdirektörernas nuvarande tjänstgöring hos lantbruksnämnderna innebure stark psykisk och fysisk påfrestning, emedan denna för både dem själva, deras omgivning och befolkningen i orten kommit att framstå som en degradering. Egnahemsdirektörerna hade haft grundad anledning antaga, att statsmakterna avsett att giva placeringen på övergångsstat endast provisorisk karaktär. En sådan place-

ring kunde nämligen anses motiverad blott i fråga om dem, som efter något år inginge i pensionsåldern eller inom den närmaste tiden överginge till länsbostadsorganisationen. Sedan de numera icke längre kunde komma i fråga inom sistnämnda organisation, hade det blivit regel som från början troligen avsetts skola utgöra undantag. Med hänsyn härtill syntes det motionärerna ofrånkomligt, att de övertaliga egnahemsdirektörernas ställning upptoges till förnyad prövning.

Med anledning av vad sålunda anförts vill utskottet till en början erinra om att frågan om överförande å indragningsstat av sådana egnahemsdirektörer, som ej utnämnts till lantbruksdirektörer eller erhållit tjänst i högre lönegrad inom den bostadspolitiska organisationen, redan tidigare varit föremål för riksdagens prövning. — — — De erfarenheter, som sedermera vunnits, synas emellertid giva vid handen, att de övertaliga egnahemsdirektörernas inordnande i lantbruksnämndernas verksamhet i flera fall slagit mindre väl ut. Det synes utskottet väl förstäeligt, att en egnahemsdirektör, som gått miste om sin tidigare chefsställning och underordnats vederbörande lantbruksdirektör, känner vantrivsel i sitt arbete. Även ligger det nära till hands, att ett sådant förhållande inverkar störande på hela nämndens arbete. Bland annat med hänsyn härtill torde motionärernas förslag förtjäna visst avseende. I skrivelse den 2 mars 1949 till Kungl. Maj:t har lantbruksstyrelsen givit uttryck åt en liknande uppfattning. Styrelsen har sålunda framhållit, att egnahemsdirektörernas anknytning till lantbruksnämnderna såsom tjänstemän med huvudsakligen konsulentgörömål medfört mistämning hos dessa befattningshavare och till följd därav på vissa håll även svårigheter för lantbruksdirektörerna i deras egenskap av chefs-tjänstemän. Med kännedom om dessa förhållanden och med hänsyn till egnahemsdirektörernas i allmänhet höga ålder och i vissa fall även bristande hälsa har styrelsen ansett sig icke kunna ställa sig avvisande till deras önskan att överföras på indragningsstat.

Efter överväganden finner utskottet sig vid nu angivna förhållanden böra på så sätt biträda motionerna, att utskottet hemställer att riksdagen måtte medgiva att, efter ansökan dels de av de nämnda egnahemsdirektörerna, som den 1 juli 1950 fyllt 62 år, måtte från och med samma dag överföras å indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet, dels återstoden av dem måtte överföras å sådan stat i den mån de uppnå nämnda ålder. Skulle i något fall särskilda skäl böra föranleda därtill, torde Kungl. Maj:t dock äga att efter ansökan överföra vederbörande på indragningsstat redan före 62 års ålder — — —.»

Detta utlåtande godkändes av riksdagen.

Såsom av ovanstående utdrag ur riksdagsprotokollen torde framgå ansågs

det ganska allmänt i landet och i riksdagen att orätt begåtts mot dessa befattningshavare.

Nu har emellertid ett läge uppkommit, som synes vara ägnat att lägga en ny orätt till de föregående för dessa befattningshavare.

Genom den år 1952 av riksdagen antagna lönegradsplaceringen för vissa statstjänstemän — Kungl. Maj:ts proposition nr 241 nämnda år — uppflyttades den tjänstemannagrupp, varur de flesta av egnahemsdirektörerna år 1940 utgingo, nämligen hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter, till lönegrad Ca 29. Egnahemsdirektörerna befinna sig alltjämt i lönegrad Ca 27, vilket betyder att dessa — om icke rättelse sker — som tack för träget arbete i statens tjänst skola under hela sin ålderdom få åtnjuta två löneklassers lägre pensionsunderlag än om de stannat kvar i hushållningssällskapens tjänst och där alltjämt varit obefordrade. Bemärkas bör även att de flesta av de ifrågavarande egnahemsdirektörerna — såsom framgår av nedanstående förteckning — tjänstgjort avsevärt längre tid såsom jordbrukskonsulenter än som egnahemsdirektörer. Då de under sin konsulenttid erlagt samma avgifter till statens pensionsanstalt som sina nu bättre lottade forna kolleger och kamrater framstår olikheten i pensionshänseende ännu orimligare. Det är därför en mycket billig begäran att nedan upptecknade egnahemsdirektörer i den mån de uppnått eller uppnå pensionsåldern nu uppflyttas i sådan lönegrad och löneklass, att deras pensionsunderlag blir detsamma som gäller för hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter. Det vore svepskäl att här tala om farliga konsekvenser. Därtill är fallet, såsom tidigare framhållits, alltför unikt inom statsförvaltningen. Analoga fall torde dess bättre icke kunna uppletas.

Sedan en egnahemsdirektör erhållit befattning som sekreterare hos hushållningssällskap, en erhållit befattning som direktör hos länsbostadsnämnd, en fortsatt sin tjänst hos lantbruksnämnd, två pensionerats före 1 juli 1952, samt några avlidit gäller frågan om höjt pensionsunderlag endast följande sex egnahemsdirektörer:

N a m n	Född	Pen- sionerad	Överförd på indrag- ningsstat	Tjänstgjort som jord- brukskonsulent hos hush.- sällskap antal år
	år	år	år	år
David Linnart Andersson ..	1887	1952	1950	27
Bror Adam Nilsson	1888	1953	1950	16
David Engelbrekt Pählman	1888	1953	1950	11
Harald Gustafsson	1890	—	1950	18
Lars Helmer Olla	1895	—	1953	6
Ivar Petrus Risberg	1896	—	1951	17

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, att ovan uppräknade sex
egnahemsdirektörer i den mån de uppnått eller uppnå pen-
sionsåldern från och med juli månad 1954 tillerkännas ett
pensionsunderlag motsvarande lönegrad Ca 29 och löne-
klass Ca 32.

Stockholm den 27 januari 1954.

E. A. Lindblom.

Jakob Grym.

Ragn. Bergh.

Bernhard Näsgård.

Lars E. Andersson.

Axel Jansson.

Elof Hällgren.

Gustaf Velandér.

Sigfrid Larsson.

P. J. Näslund.

Hugo Osvald.
